

Tiedonanto

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskuntien väliset kahdeksan teologiset neuvottelut pidettiin 7.-8. helmikuuta 2007 Joensuussa Ortodoksisessa seminaarissa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskuntaa johti piispa Voitto Huotari ja jäseninä olivat perheneuvoja, pastori Mari Kinnunen, tuomiorovasti Matti Poutiainen, teologisten asiain sihteeri Matti Repo ja teologian tohtori Pirjo Työrinoja. Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskuntaa johti metropoliitta Ambrosius ja sen jäsenet olivat lehtori Teuvo Laitila, teologian maisteri Aino Nenola, isä Rauno Pietarinen ja professori Petri Piironen.

Tarkkailijoina neuvotteluihin osallistuivat isä Rafal Czernia SCJ katolisesta kirkosta, isä Madis Palli Viron ortodoksisesta kirkosta ja Suomen ekumeenisen neuvoston edustajana kirkkokunnanjohtaja Olavi Rintala Suomen Vapaakirkosta.

Neuvottelukunnat kokoontuivat rukoushetkiin ortodoksisen seminaarin pyhän Johannes Teologin kirkkoon. Neuvottelupöydän ääressä laulettiin useita luterilaisen virsikirjan virsiä.

Neuvottelussa oli kaksi aihetta, ”Pyhitys ja kilvoitus” sekä ”Väkivalta perheissä ja lähisuhteissa”.

Avauspuheessaan piispa Voitto Huotari hahmotti oppikeskustelulle neljä merkitystä. Ensiksi paikalliset dialogit ovat yhteinen oppimisprosessi. Ne auttavat toisen tunnustuksen paremmissa tuntemisessa ja toisaalta oman tunnustuksen erityispiirteiden tunnistamisessa. Toiseksi ne antavat kaikupohjaa tunnustuskuntien yhteisille dialogeille. Kolmanneksi niillä on pastoraalinen merkitys erityisesti niiden perheiden kannalta, joissa on eri kirkkoihin kuuluvia jäseniä. Yhteisen ehtoollispöydän puuttuminen on avoin haava. Neljänneksi paikalliset dialogit ovat yhteistä todistusta.

Metropoliitta Ambrosius viittasi omassa puheenvuorossaan luterilaisten ja ortodoksien läheisiin suhteisiin Suomessa. Hän liitti paikallisen dialogin osaksi kansainvälistä ekumeenista yhteistyötä, jota kirkot ovat tehneet esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvostossa. Metropoliitta tähdensi, että on tärkeää harjoitella rakkauden dialogia perheissä, seurakunnissa ja kansallisella tasolla, mutta harjoitella myös totuuden dialogia. Oppikeskustelu on sekä älyllinen että hengellinen haaste.

Pyhitys ja kilvoitus

Ensimmäisen neuvottelupäivän aiheena oli ”Pyhitys ja kilvoitus”. Siitä alustivat tuomiorovasti Matti Poutiainen ja teologian maisteri Aino Nenola.

Matti Poutiaisen mukaan Martti Lutherin katekismuksissa (1529) sekä nykyisessä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon katekismuksessa (2000) pyhitys on käsite, joka sisältää koko Pyhän Hengen toiminnan. Se kuvaa sitä prosessia, jossa Jumala tekee syntisestä ihmisestä pyhän. Henki yhdistää ihmisen Kristukseen, ja Kristus itse uskossa läsnä olevana on sekä ihmisen vanhurskaus että hänen uusi elämänsä. Katekismuksen pääkohdissa, kymmenessä käskyssä, uskontunnustuksessa ja Isä meidän -rukouksessa on tiivistelmänä koko kristillinen oppi ja elämä. Ihminen ei kykene omin voimin ja teoin vastustamaan turmiovaltojen hyökkäystä, kiusausta epäuskoon sekä pahoihin ajatuksiin ja tekoihin. Siksi tarvitaan Jumalan sanan lukemista ja rukousta. Katekismuksen

lukeminen ja mietiskely ja sen teksteistä keskusteleminen sekä niiden laulaminen muodostavat myös rukouselämän lähtökohdan.

Poutiainen hahmotti katekismuksen pohjalta viisi luterilaisen spiritualiteetin eli hengellisen elämän keskeistä piirrettä. Se on ensinnäkin Jumala-keskeistä: hengellinen elämä on Pyhän Hengen pyhittävää työtä ihmisessä. Toiseksi rukouksen lähtökohtana on Jumalan sana. Ihminen ei hae inspiraatiota kaivautumalla omaan sisimpäänsä. Kolmanneksi hengellisellä elämällä on sisältö, joka välittyy rukoilijalle raamatullisissa katekismusteksteissä. Neljänneksi hengelliseen elämään kuuluu jokapäiväinen kasteeseen pohjautuva uskonkamppailu. Anteeksianto ripissä ja ehtoollisessa suojaavat kilvoittelijaa. Viidenneksi mietiskely ja rukous tähtäävät Jumalan tahdon mukaiseen elämään arkisessa kutsumuksessa.

Teologian maisteri Aino Nenola totesi alustuksessaan, että teologiassa on keskeistä pelastuksen tien etsiminen. Pyhitysoopin lähtökohtana on Jumalan pyhyys ja ihmisen luominen Jumalan kuvaksi. Ihmisen mahdollisuus pyhyyteen on heijastumaa Jumalan pyhydestä. Hänen tehtävänä on toimia ”luomakunnan pappina” ja valmistaa sitä pyhyyteen. Pyhittyminen ei voi tapahtua yksin, vaan ihminen tarvitsee ”toisen”. Siksi pyhittyminen on Pyhän Kolminaisuuden persoonien keskinäisen olemisen muodon eli rakkauden jäljittelyä. Se on osallistumista Jumalan persoonien väliseen yhteyteen.

Kilvoittelu on pohjimmiltaan aina liturgista toimintaa, joka rakentuu eukaristian ympärille. Eukaristiassa kirkko pyhittää maailmaa, sillä siinä Kristuksen ruumis valaisee niiden sielut, jotka ottavat hänet vastaan, ja Jumalan pyhyys ulottuu sitä kautta koko luomakuntaan. Toisaalta pyhyyttä kohti kilvoitellaan niissä kutsumuksissa, joissa ihminen elää. Kaikki arkinen työ voi olla pyhää. Ortodoksisuudessa tunnetaan myös luostarikilvoituksen perinne. Kilvoittelijat vetäytyivät erämaahan, mutta maailma tuli sinne heidän luokseen, sillä ihmisiä vetää puoleensa pyhyys. Luostarikilvoitukseen antautuvilla on erityinen tehtävä toisten puolesta rukoilemisessa. Luostareilla on tärkeä tehtävä maailmassa elävien kannalta, eikä yksinäisyyteen vetäytynyt ole erillään muusta Kristuksen ruumiista.

Keskustelussa todettiin, että myös Lutherin katekismuksessa ehtoollisoppi on Kristuksen todellisen läsnäolon kivijalka. Myös Jumalan sanalla voidaan sanoa olevan sakramentaalinen luonne. Kun sanaa luetaan ja julistetaan, se ei vain johdata ehtoolliseen sakramenttiin vaan tuo Kristuksen läsnä olevaksi. Tämä korostus on luterilaisuudessa kuitenkin johtanut saarnan ylikorostukseen ehtoollisen sakramentin kustannuksella, mutta viime aikoina ajattelutapa on muuttunut. Ortodoksisessa kirkossa on viime aikoina ollut havaittavissa päinvastainen kehitys, jossa taka-alalle jäänyt sanan palvelus on jälleen saamassa sille kuuluvan aseman.

Neuvottelukunnat havaitsivat yhteisiä korostuksia myös siinä, että molempien osapuolten mielestä pyhyys voi olla läsnä myös arjessa ja arkinen elämä voi olla uskonkilvoitusta. Hengellistä ei voi eristää maallisesta. Kilvoituksessa on molempien traditioiden mukaan kysymys elämän eheydestä ja yksinkertaisen elämänmuodon etsimisestä. Luterilaista käsitystä kodin rukouksesta ja katekismuksen mietiskelystä voi verrata ortodoksisen rukoukseen koti-ikonin äärellä.

Väkivalta perheissä ja lähisuhteissa

Perheneuvoja, pastori Mari Kinnunen alusti aiheesta ”Väkivalta perheissä ja lähisuhteissa”. Väkivalta on vallan väärinkäyttöä, joka voi olla fyysistä, henkistä, hengellistä, seksuaalista, omaisuuteen kohdistuvaa tai taloudellista. Myös lasten ja vanhusten laiminlyönti tai kaltoin kohtelu

on väkivaltaa. Kinnunen esitti myös hengellisen väkivallan määritelmän: se on henkistä väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus. Sen ilmenemismuotoja ovat pelottelu, käännyttäminen, syylistäminen, eristäminen ja kontrollointi. Hengellisen väkivallan tarkoituksena on nujertaa toisen ihmisen elämäkatsomus, elämäntapa tai mielipide.

Kirkkojen maailmanneuvosto on käynnistänyt väkivallan vastaisen vuosikymmenen ohjelman vuosiksi 2000-2010. Suomessa luterilaisen kirkon projektin nimi on ”Väkivallasta sovintoon”. Projekti mm. koordinoi ekumeenista väkivallatonta viikkoa, jonka tunnuslause on ”Älä vaikene!”. Kirkkojen tulee opetella pois vaikenemisen kulttuurista. On uskallettava ottaa asioita puheeksi, jotta perheväkivaltaa ympäröivät salaisuuden muurit lähtisivät murtumaan. Vaikeneminen antaa väkivallan kierteen jatkua ja tällöin väkivallan vaikutukset yleensä vain pahenevat.

Kinnunen kyseli, missä määrin Raamatusta heijastuvat sen kirjoitusajan patriarkaaliset perhemallit sekä niihin kietoutuva väkivalta, ja missä määrin tällaisen perinteen painolasti edelleen rasittaa kristinuskota teologisessa ajattelussa ja liturgisessa käytännössä. Kirkon työntekijätkin elävät usein sellaisessa kristityn kodin väärässä ihanteessa, joka vahvistaa vaikeuksien, myös perheväkivallan salaamista. Kinnunen ehdotti, että luterilaiset ja ortodoksit tekisivät paikallista yhteistyötä järjestämällä ”havahtumiskoulutusta” tunnistamaan perheväkivalta ja taistelemaan sitä vastaan.

Isä Rauno Pietarinen katsoi esitelmässään, että kirkko hengellisenä yhteisönä on erityisen altis henkiselle väkivallalle, joka ilmenee työpaikkakiusaamisena. Toisaalta hengellistä väkivaltaa on saattanut esiintyä sielunhoidossa tapahtuvana painostuksena. Sielunhoitajilla on suuri vastuu, kun seurakuntalaiset kysyvät heidän neuvoaan. Rippi-isä ei voi eikä saa päättää asioita toisen puolesta. Kirkon tulee tarkkailla omia käytäntöjään ja olla valppaana siinä, että se ei tue eikä salli minkäänlaista henkistä tai muuta väkivaltaa.

Keskustelussa nousi esiin kirkkojen opetus pyhydestä ja kuuliaisuudesta. Ortodoksisessa kalenterissa monet pyhät ihmiset ovat marttyyreita, mutta pyhyiden käsitteleminen yksipuolisesti marttyyriudesta käsin voi edistää väärää uhrautumisen ihanteita. Myös luterilaisessa perinteessä on aiemmin opetettu ihmistä käyttäytymään säätyensä mukaan. Kirkkojen tulee kuitenkin päästä pois alistamisen oikeuttamisesta. Pyhyyttä ei saa turmella kääntämällä se henkisen väkivallan tukemiseen. Kirkkojen tulee myös varjella ja kunnioittaa ihmisen niin fyysisistä kuin henkistä koskemattomuutta sielunhoidossa.

Neuvottelujen jatko

Neuvotteluissa vallitsi avoin ja innostava ilmapiiri. Niitä käytiin keskinäisen kunnioituksen ja luottamuksen hengessä. Molemmiin puolin opittiin uutta ja yhdistävää, joka kannustaa eteenpäin. Yhteisiä teologisia oppikeskusteluja päätettiin jatkaa. Seuraavat neuvottelut pidetään syksyllä 2008 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon isännyydessä. Aiheiksi sovittiin ”Kristinuskon suhde muihin uskontoihin” ja ”Uskon kielet – miten kirkko kohtaa nykyihmisen?”.

Joensuussa 8.2.2007